Salomon Kroonenberg, *De binnenplaats van Babel. Het raadsel van de spraakverwarring*, Amsterdam/Antwerpen: Atlas Contact, 2014, ISBN 9789045026053, 352 pp., € 21,99.

DOI: 10.19195/8060-0716.26.12

En de ganse aarde was van enerlei spraak en enerlei woorden.

(...)

En zij zeiden: Kom aan, laat ons voor ons een stad bouwen, en een toren, welks opperste in den hemel zij, en laat ons een naam voor ons maken, opdat wij niet misschien over de ganse aarde verstrooid worden!

Toen kwam de Heere neder, om te bezien de stad en den toren, die de kinderen der mensen bouwden.

En de Heere zeide: Ziet, zij zijn enerlei volk, en hebben allen enerlei spraak; en dit is het, dat zij beginnen te maken; maar nu, zoude hun niet afgesneden worden al wat zij bedacht hebben te maken?

Kom aan, laat Ons nedervaren, en laat Ons hun spraak aldaar verwarren, opdat iegelijk de spraak zijns naasten niet hore.

Alzo verstrooide hen de Heere van daar over de ganse aarde; en zij hielden op de stad te bouwen.

Daarom noemde men haar naam Babel; want aldaar verwarde de Heere de spraak der ganse aarde, en van daar verstrooide hen de Heere over de ganse aarde.

[Genesis 11: 1, 4–9]

Het raadsel van de spraakverwarring is een eeuwenoude, maar nog steeds actuele kwestie, die veel mensen proberen op te lossen en waardoor veel mensen geïntrigeerd raken. Waarom spreken we wereldwijd niet gewoon één taal? Hoeveel talen zijn er überhaupt ter wereld? Waarom verschillen ze van elkaar en welke overeenkomsten zijn er daartussen? Een mogelijk antwoord werd al gegeven in het Oude Testament [Genesis 11: 1–9]. Volgens de Bijbel wilden de Babyloniërs een toren bouwen die tot aan de hemel zou reiken. Voor hun hoogmoed werden ze gestraft door God, die hun talen heeft verward. Toch is dit een antwoord dat niet iedereen tevreden kan stellen, zeker en vast ook niet Salomon Kroonenberg – emeritus hoogleraar geologie aan de Technische Universiteit Delft die in zijn boek *De binnenplaats van Babel. Het raadsel van de spraakverwarring* op zoek naar de oorsprong van onze veeltaligheid gaat. Hij gaat weliswaar uit van het verhaal over de Toren van Babel, maar bestudeert de Babylonische spraakverwarring op een heel specifieke, helemaal niet religieuze en vooral persoonlijke manier. Al aan het begin merkt hij op dat het Bijbelse verhaal niet helemaal klopt en botst met bijvoorbeeld de evolutietheorie van Darwin. Bovendien is de Toren van Babel volgens de auteur niet alleen een bouwwerk uit de Bijbel, maar iets wat we tegenwoordig ook op verschillende plekken in de wereld kunnen vinden. De eerste woorden van het boek zijn hiervan reeds een goed bewijs – “Op de plaats waar ik geboren ben staat nu de Toren van Babel. Het is een monsterlijk geval, een tochtige doolhof van bakstenen, massieve betonnen palen, lelijke ijzeren balkonnetjes en vermolmd loopbruggetjes die de verdiepingen bovenlangs verbinden” (Kroonenberg 2014: 9). Zo beschrijft de auteur het gebouw van de Universiteit in Leiden, waar je verschillende talen van de wereld kan studeren – zijn Leidse Toren van Babel. Een andere moderne Toren van Babel is bijvoorbeeld het Colosseum in Rome – een plaats waar je onverstaanbare instructies in verschillende talen kan horen en waar “in de kiosken rond het amfiteater boekjes in wel twintig talen te koop [zijn]” (Kroonenberg 2014: 119). En juist deze heel persoonlijke toon van het boek lijkt me een van de grootste verdiensten van Kroonenberg.

Op 352 pagina’s en in 12 hoofdstukken verbindt de auteur drie perspectieven met elkaar – het zoeken naar de oplossing van het raadsel van de spraakverwarring, ten tweede de kracht van de geologie, die hem enorm veel methodes gaf om de oplossing te vinden en als laatste het leven van zijn taalgevoelige familie, vooral van zijn grootvader die 14 talen kon spreken en hem de liefde voor de taal liet ontdekken en ontwikkelen. Deze verhaallijnen zijn met elkaar verweven waardoor lezers met verschillende interesses kunnen genieten van het boek. De geologische kijk van de auteur op taalkundige kwesties opent nieuwe perspectieven in het taalkundig onderzoek naar het bestaan van

de veeltaligheid. In het eerste hoofdstuk stelt de auteur het doel van zijn boek in duidelijke bewoordingen voor: “Dit boek is een poging om in te halen wat ik allemaal gemist heb door geologie te kiezen in plaats van een talenstudie, maar ook om parallellen te vinden die ik anders misschien nooit had ontdekt (...) Ik ga op zoek naar de oorsprong van veeltaligheid in de geschiedenis van de mensheid en in het leven van mijn grootvader, met het verhaal van de Toren van Babel als leidraad. Ik weet niet waar ik uit ga komen, maar dat lees ik straks wel als ik het af heb” (Kroonenberg 2014: 18). In de volgende hoofdstukken neemt de auteur de lezer mee op een fascinerende reis door alle streken van de wereld en allerlei, al dan niet wetenschappelijke, gebieden van het leven – de evolutie van de mens, de evolutie van de taal, het verband tussen landschap en taal, het gebruik van geologische methodes in de taalwetenschap, de geschiedenis van zijn familie en de eigen genealogische identiteit. Op een zeer erudiete manier legt hij verrassende en innovatieve verbanden tussen verschillende disciplines die hem de juiste weg naar geloofwaardigheid (of juist niet?) van het Bijbelse verhaal van de Toren van Babel tonen.

De binnenplaats van Babel. Het raadsel van de spraakverwarring is niet het typische wetenschappelijke boek waar veel (taal)wetenschappers aan gewend zijn. Het is moeilijk om dit boek als naslagwerk te gebruiken, want alle onderwerpen worden met elkaar gecombineerd. Het boek van Kroonenberg leest meer als een roman maar vormt ook zonder twijfel een enorm belangrijk punt in de wetenschappelijke discussie over taalevolutie, taalvarianten en taalverschillen. De eruditie van de auteur is zichtbaar in elke zin die hij gebruikt in dit boek. De imponerende bibliografie (ca. 300 boeken en artikels), die maar “een selectie [is] van de geraadpleegde werken” (Kroonenberg 2014: 320), is ook een bewijs daarvan. De manier waarop Kroonenberg schrijft en verbanden legt – verbanden die hij bovendien ondersteunt met enorm rijk beeldmateriaal, maken het boek een aanrader voor iedereen. Kroonenberg legt boeiende, taalkundige kwesties uit en gebruikt daarbij veel geologische methodes zoals analyse van kleitabletten, C14-dateringen, DNA-onderzoek, analyse van tongbotjes van de homo erectus of topografische metingen. Hoewel er enkele passages (bv. een deel van hoofdstuk 2 over de geïrrigeerde rivieren of over avulsie van de Tigris) voor mij, een taalkundige, niet altijd begrijpbaar waren, kan ik zonder twijfel vaststellen dat de taal van de auteur erg toegankelijk is, ook voor wie weinig van het onderzoekdomein afweet. Op deze toegankelijkheid van Kroonenberg werd ook gewezen in eerdere recensies van het boek die al in enkele kranten en tijdschriften zijn verschenen. NRC Handelsblad schrijft: “Vermoedelijk nooit eerder vertoonde combinatie van vaktaalonderwerpen (...) en dit alles in een coherent, ontspannen geschreven boek”. The Sword noemt *De binnenplaats van Babel* een “inspirerende wetenschap, literair reisverhaal en indrukwekkende familiegeschiedenis ineen”. Graafsche Courant is er het ook mee eens dat “je [zo] wetenschap toegankelijk [maakt].”

De wetenschappelijke kwesties die in het boek aan bod komen, worden voortdurend gelinkt aan de geschiedenis van de familie Kroonenberg en de liefde van de auteur (en zijn grootvader) voor de taal. Daardoor krijgt *De binnenplaats van Babel* een nieuwe dimensie. De taalgevoelige lezer kan zich makkelijk met de auteur identificeren, die al als kind van taal hield. Zelf schrijft hij: “Van jongs af aan hield ik van taal, van lettertjes, ik las alle uithangborden en opschriften op straat, alle teksten op de potjes jam en hagelslag bij het ontbijt. Ik was zelfs al begonnen met een woordenboekje in geheimschrift (...) Vreemde talen intrigeerden mij” (Kroonenberg 2014: 10). Zijn fascinatie voor de taal maakt het boek nog meer toegankelijk voor de lezer – kleine woordenboekjes, die hij in de krantenkiosk vlak bij het station van Goes kocht, buitenlandse kranten, die hij verzamelde, woorden uit vreemde talen, die mooi in zijn oren klonken, enz.

De verrassende wetenswaardigheden, frisse kijk op al dan niet bekende en soms zelfs goed onderzochte kwesties, persoonlijke toon van de narratie en verrassende verbanden die de schrijver legt, maken het boek *De binnenplaats van Babel. Het raadsel van de spraakverwarring* onmisbaar op de boekenlijst van iedere lezer die, net zoals Salomon Kroonenberg, een liefde heeft voor de taal. Bovendien kan dit boek voor alle taalwetenschappers als inspiratiebron dienen om buiten de kaders van het taalkundig onderzoek te treden. Het putten uit de winsten van andere wetenschappelijke

disciplines en het hanteren van verschillende onderzoeksmethodes kan alleen maar tot de verrijking van het onderzoek leiden – iets waarin Salomon Kroonenberg met zijn boek *De binnenplaats van Babel. Het raadsel van de spraakverwarring* volkomen geslaagd is.

Jacek Karpiński

Henk Bloemhoff, Nanne Streekstra, *Basisboek historische taalkunde*, Groningen: Kleine Uil, 2015, ISBN 978 94 91065 56 9, paperback, 392 blzz., € 35,00

DOI: 10.19195/8060-0716.26.13

Het gebeurt niet vaak dat we een nieuwe Nederlandstalige inleiding in de historische taalkunde kunnen begroeten, maar die is er nu van de hand van Henk Bloemhoff en Nanne Streekstra. De auteurs zijn allebei ervaren rotten in het vak, en we veronderstellen dat dit boek deels materiaal bevat waar zij al jaren mee werken. Dit is geen experimenteel werk maar de vrucht van ervaring. Het boek is bedoeld voor studenten Nederlands in bachelor- en masteropleidingen.

Deze recensie is daarom geschreven naar aanleiding van onze ervaringen met dat boek binnen het kader van het vak “Historische Taalkunde” op het niveau van de masteropleiding aan de Hongaarse Károli Gáspár Református Universiteit Boedapest en het is het resultaat van teamwerk van Imre Gergely, Réka Király, Nóra Kozák, Adél Margitay en Sára Veres, eerstejaars masterstudenten van het Nederlands in 2015/2016.

In hoofdstuk 1 gaat het over het Oer-Indo-Europees, het Pro-Germaans en het Gemeen-Germaans. In het voorbijgaan wordt iets over de geschiedenis van de taalwetenschap verteld, en verder zien we highlights uit de interne taalgeschiedenis zoals de Wet van Grimm, de Wet van Verner, overzichten van de veranderingen bij klinkers en medeklinkers, iets over ablaut en iets over de opkomst van het zwakke werkwoord. Inclusief een mini-grammatica van het Gotisch.

Hoofdstuk 2 is gewijd aan het Oud-West-Germaans, Oudnederlands en Middelnederlands. Ook al gebeurt het summier, de lezer verneemt toch over de diverse veranderingen bij vocalen, twee-klinken en consonanten, en zelfs een en ander over morfologische en syntactische veranderingen.

Het derde hoofdstuk is meer methodisch van aard: een bespreking van soorten taalverandering. Daar worden fonologische, morfologische, semantische en syntactische veranderingen afzonderlijk besproken.

In hoofdstuk 4 wordt dieper ingegaan op het Middelnederlands, zowel de externe als veel meer nog de interne taalgeschiedenis. En hoofdstuk 5 is gewijd aan het Vroegnieuwlands, oftewel het Nederlands van de periode 1500–1700.

De hoofdstukken 6 en 7 zijn helemaal anders van karakter: zij bevatten Middelnederlandse (hst. 6) en zestiende- en zeventiende-eeuwse (hst. 7) oefenteksten met vragen erbij. Die vragen moeten grotendeel te beantwoorden zijn met gebruikmaking van dit basisboek, eventueel met behulp van de historische woordenboeken op internet.

Vervolgens is hoofdstuk 8 gewijd aan het Nedersaksisch: geschiedenis en huidige staat. Hoofdstuk 9 (van de hand van Ronny Keulen) behandelt dan de Brabantse, Vlaamse en Zeeuwse dialecten, en hoofdstuk 10 (van de hand van Arjen Versloot) het Fries.

Het boek heeft naast allerlei tabellen, schema's en kaarten (in kleur) ook heel wat illustraties. Het geheel wordt afgesloten met een summier literatuurlijst (maar elk hoofdstuk heeft ook zijn eigen lijst “Bronnen”), een alfabetische lijst waarin taalkundige termen verklaard worden, een verantwoording van kaarten, afbeeldingen en tekstfragmenten, en ten slotte een trefwoordenregister. En dat alles mooi uitgegeven door uitgeverij Kleine Uil in Groningen.